

Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta, kuulemistilaisuus 12.6.2024:  
**Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n lausunto luonnoksesta YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansalliseksi toimintaohjelmaksi 2023–2027**

Kiitämme tilaisuudesta kertoa näkemyksemme luonnoksesta, jota arvioimme kohderyhmiemme, eli kehitysvammaisten ja vastaavaa tukea tarvitsevien ihmisten sekä heidän perheidensä näkökulmasta. Yleisenä huomiona toteamme, että uuden vammaispalvelulain potentiaali toimintaohjelman tavoitteiden saavuttamisessa edellyttää vahvaa toimeenpanon tukea ja ohjausta YK:n vammaisyleissopimuksen mukaiseen lainsoveltamiseen ottaen erityisesti huomioon lain soveltamisalaan esitetyt muutokset.

**Vammaisten henkilöiden osallisuus:**

Osion tavoitetta 1 (varmistetaan vammaisten henkilöiden osallisuus heitä koskevassa päätöksenteossa) sekä sitä koskevaa toimenpidettä tulee täydentää niin, että siinä mainitaan osallistamisen ja osallistumisen edellyttämän avun ja tuen varmistaminen.

**Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo:**

Osion tavoitetta 11 (edistetään vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta) ja siihen liittyvää toimenpidettä tulee vahventaa, sillä tällä hetkellä vaikuttaa siltä, ettei itsemääräämisoikeuslainsäädännön uudistaminen ole vammaisten henkilöiden osalta etenemässä tällä hallituskaudella käytännössä lainkaan. Vammaisia henkilöitä koskevan IMO-lainsäädännön laatimista tulee priorisoida, ja tämä tulee asettaa toimintaohjelman tavoitteeksi.

Lisäksi Tukiliitto vaatii yhdeksi tavoitteeksi kehitysvammaisten ja autististen henkilöiden, mukaan lukien lasten, kaltoinkohtelun selvittämistä eri sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden piirissä. Toimenpiteeksi tulee asettaa kattavan valtiovetoisen selvityksen tekeminen siitä, kuinka yleistä kaltoinkohtelu on, mitkä rakenteelliset sekä yksilötason seikat sitä aiheuttavat ja mitä toimenpiteitä kaltoinkohtelun poistamiseksi tulisi tehdä, sekä ryhtyminen tämän jälkeen kohdennettuihin toimenpiteisiin.

**Tietoisuuden ja tietopohjan lisääminen:**

Osion tavoitteissa ja toimenpiteissä tulee huomioida Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseen kohdistuviin leikkauksiin ja sen vaikutuksiin varautuminen. Vammaisuus yhteiskunnassa -tiimi ollaan lakkauttamassa, ja kyseisestä työstä vastanneiden henkilöiden määrää vähentämässä, mikä vaikuttaa kielteisesti THL:n mahdollisuuksiin lisätä tietoisuutta vammaisten henkilöiden palveluista ja oikeuksista. Tavoitteissa ja toimenpiteissä tulee huomioida muun muassa uuden vammaispalvelulain tehokkaan toimeenpanon tuen ja tiedontarpeisiin vastaamisen varmistaminen em. leikkauksista huolimatta.

**Esteettömyys ja saavutettavuus:**

Tukiliitto esittää, että tavoitteissa ja toimenpiteissä huomioidaan digitaalinen yhdenvertaisuus ja sen edellyttämät esteettömyys- ja saavutettavuustoimet esimerkiksi vahvaa sähköistä tunnistautumista ja peruspankkipalveluiden käyttöä ajatellen. Asia mainitaan ohjelmaluonnoksen prosessi-indikaattoreissa (s. 56), muttei toimenpiteissä. Lisäksi toimenpiteissä tulisi eri vammaryhmät ja heidän tarpeensa huomioon

ottaen näkyä nykyistä vahvemmin kognitiivinen, aisti- sekä sosiaalinen esteettömyys ja saavutettavuus sekä tavoite selkokielen käytön lisäämisestä.

### **Eläminen itsenäisesti ja osallisuus:**

Luonnoksessa viitatus selvityksen perusteella 19 art. mukaisten oikeuksien toteutuminen on heikointa niillä, jotka tarvitsevat arjessaan jatkuvaa apua ja tukea. Tämän vuoksi omaksi tavoitteekseen toimenpiteineen tulee asettaa eniten tukea tarvitsevien vammaisten ihmisten, mukaan lukien kehitysvammaisten ja autististen lasten ja nuorten, asumisen kehittäminen siten, että myös he voisivat tosiasiallisesti valita asuinpaikkansa YK:n vammaisyleissopimuksen 19 artiklan mukaisesti.

Tavoitetta ja toimenpidettä 31 tulee kohdentaa uudestaan niin, että tavoitteena on tarvittavien toimenpiteiden varmistaminen, että vammaiset henkilöt, mukaan lukien nykyjärjestelmän väliinputoajaryhmät, tosiasiallisesti saavat vammansa vuoksi tarvitsemansa palvelut aiempaa yhdenvertaisemmin, ja että lakia sovellettaisiin vammaisen henkilön yksilöllisistä tarpeista lähtevällä ja YK:n vammaissoleissopimukseen pohjaavalla tavalla. Vammaispalvelulain toimeenpanoon ja sen seurantaan tulee osallistaa laajasti eri tavoin vammaisia ihmisiä edustavat vammaisjärjestöt YK:n vammaisyleissopimuksen edellyttämällä tavalla.

### **Koulutus:**

Esi- ja perusopetuksen oppimisen tuen lainsäädännön uudistamista koskevan tavoitteen ja toimenpiteen 39. yhteydessä voisi omana alakohtanaan huomioda ajankohtaisena, puuttumista vaativana ongelmana kouluikämyttömyyden.

Osion tavoitteessa 43. voitaisiin erikseen mainita alakohtanaan sen varmistaminen, että kaikki vammaiset lapset ja nuoret tosiasiallisesti saavat jatko-opiskelupaikan, kun oppivelvollisuutta on laajennettu 18 ikävuoteen / tutkinnon loppuun suorittamiseen saakka. Tiedossa on, että moni runsaasti tukea tarvitseva opiskelija jää ilman soveltuvaa jatko-opiskelupaikkaa.

### **Kuntoutus:**

Prosessi-indikaattoreissa (s. 98) todetaan hallituksen tavoitteeksi painopisteen siirto korjaavista palveluista kohti varhaisempaa tukea ja apua sekä ennaltaehkäisyä. Se, että juuri kyseistä työtä tekevien sote-järjestöjen toimintaedellytyksistä ollaan leikkaamassa, sekä tätä kompensoivat toimet, jos niitä on suunnitteilla, olisi perusteltua huomioda osion tavoitteissa ja toimenpiteissä.

### **Työ ja työllistyminen:**

Osion tavoitteissa voisi mainita uuden vammaispalvelulain 27 §:n toimeenpanon tukemisen niin, että säännöstä sovelletaan yhdenvertaisesti kaikkiin vammaisiin henkilöihin yksilöllisen tarpeen mukaan, ja sen, että kehitetään sosiaalihuoltolain 27 d §:n nojalla järjestettävää työhönvalmennuspalvelua ja ryhdytään tarpeellisiin lainsäädäntö- ja muihin toimiin, mikäli uusi vammaispalvelulainsäädäntö ja sosiaalihuoltolaki eivät yhdessä riittävästi turvaa työhönvalmennusta, josta on aiemmin säädetty kumoutuvassa kehitysvammalain.

### **Riittävä elintaso ja sosiaaliturva:**

Vammaisiin ihmisiin kohtuuttomasti osuvat sosiaaliturvaleikkaukset tulee perua ja suunnitellut tulevat leikkaukset (ml. eräiden sosiaaliturvaetuksien ikärajojen nosto 16 vuodesta 18 vuoteen) jättää toteuttamatta ja jatkaa sosiaaliturvan uudistamista perus- ja ihmisoikeudet huomioiden tietopohjaisesti.

Jutta Keski-Korhonen, vaikuttamistoiminnan päällikkö, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry  
Saara Kokko, juristi, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry (lisätietoja: saara.kokko@tukiliitto.fi, 040 664 1493)